

UNELE REZULTATE ALE PRIVATIZĂRII ÎN MAREA BRITANIE

Ovidiu Harbădă

Când, în 1979, a fost inițiat programul de vânzări a firmelor aflate în proprietatea publică din Marea Britanie, țara se afla într-o perioadă de recesiune profundă, cu o rată ridicată de șomaj, inflație și un buget de austeritate. Începând cu anul 1982, s-a înregistrat o creștere moderată, o scădere a inflației și o diminuare a constrângerilor bugetare, în parte, și ca urmare a programului de privatizare.

În Marea Britanie au fost supuse vânzării un număr însemnat de mari întreprinderi, generând până în 1990 venituri din vânzări de peste 27 milioane de lire sterline și angajarea a 800.000 de oameni. În aceste condiții, participarea întreprinderilor publice la realizarea produsului intern brut a scăzut cu 6,5%. Au fost aduse și unele inovații în aplicarea acestui program. De exemplu, s-a introdus o nouă formă de supervizare a activității companiilor pe baza unor plafoane de preț, stabilite ca diferență între indicii prețului cu amănuntul și un factor de eficiență. În plus, s-a stimulat interesul angajaților de a deveni coproprietari și s-a pus accentul pe participarea cât mai numeroasă a cetățenilor la procesul privatizării. Acest aspect a ieșit în evidență cu pregnanță în cazul companiei British Telecom. Atunci când 50% din companie a fost supusă vânzării în anul 1984 pentru suma de 3,7 miliarde lire, aceasta a reprezentat cea mai mare creștere de capital prin subscripție publică înregistrată vreodată până în acel an, British Telecom devenind compania cu numărul cel mai mare de acționari din lume. Conducerea firmei British Telecom a fost anunțată din timp că o parte din companie va fi supusă vânzării, astfel încât s-a căutat pe cât posibil îmbunătățirea performanțelor economice. Dar aceste rezultate au fost mult favorizate de relansarea economiei pe ansamblu, care se îmbunătățise mult în acea perioadă. Și alte întreprinderi, rămase în

proprietate publică, și-au îmbunătățit rezultatele economice, sursele acestor performanțe fiind dificil de separat.

La scurtă vreme după vânzare s-au observat modificări pozitive în dinamica formării brute de capital fix. Spre sfârșitul anilor '70 începutul anilor '80, în Marea Britanie existau restricții severe de ordin fiscal, în aceste condiții chiar și o firmă care se autofinanța în proporție mare avea dificultăți în obținerea unor fonduri suplimentare de la buget. În urma privatizării, British Telecom a reușit să-și lărgască accesul la piețele de capital, putând să se extindă într-un mod mai liber. Într-o perioadă scurtă, acumularea brută de capital fix s-a dublat. Astfel, această schimbare a reprezentat unul din efectele directe ale privatizării lui British Telecom, adică o creștere substanțială a formării brute de capital fix.

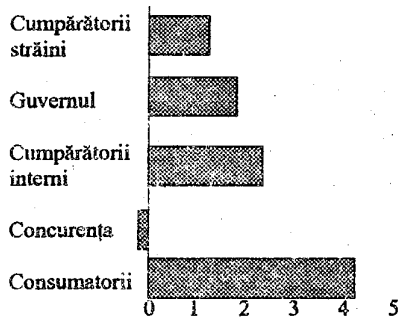
Supravegherea prin intermediul plafoanelor de prețuri a avut două mari consecințe: a ținut nivelul prețurilor firmei controlate sub nivelul indicelui prețului de consum, și a permis companiei să-și reaseze propriile prețuri. Factorul "x" a cunoscut două creșteri în perioada ulterioară (de la 3% la 4,5%, iar apoi la 6,25%). Paralel, British Telecom și-a reechilibrat tarifele practice, reducând treptat subvenționarea activității sale.

Ce s-ar fi întâmplat în absența privatizării? Cu siguranță ar fi avut loc o acumulare mai redusă de capital, astfel încât British Telecom ar fi beneficiat de mult mai puține oportunități în vederea introducerii noilor tehnologii în procesul de producție? Productivitatea ar fi fost cu puțin mai scăzută, dar și numai o scădere de 1% poate avea consecințe importante pe o perioadă mai lungă de timp. De asemenea, mecanismul inovativ al plafoanelor de prețuri nu ar fi fost introdus.

Bazându-se pe datele culese și extrapo-

larea tendințelor unor indicatori ai activității economice, inflație, structura și nivelul prețurilor, prețurile de producție, evoluția cererii și productivitatea internă, cercetătorii Institutului pentru Dezvoltare Economică al Băncii Mondiale au întocmit un grafic care evidențiază efectele privatizării asupra mai multor categorii de agenți economici.

**British Telecom: Cine a câștigat?
Cine a pierdut?**

Sursa: Vogelsang, Ingo, cu contribuții din partea lui Manuel Abdala, Christopher Doyle, Richard Green, Ahmed Galal, Levoy Jones și Pankaj Tandon.

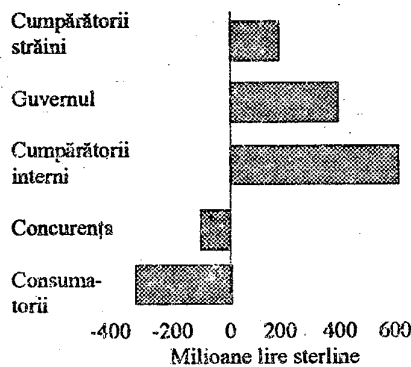
Din grafic rezultă că în cazul lui British Telecom, principalii câștigători au fost consumatorii și cei care au cumpărat acțiunile, inclusiv angajații firmei. De asemenea și guvernul este un câștigător moderat, chiar dacă a subevaluat în mod deliberat acțiunile pentru atragerea unui număr cât mai mare de cumpărători, astfel încât o parte din surplusul dobândit a fost transferat cumpărătorilor interni. O mică pierdere a înregistrat firmele concurente datorită acțiunii mai agresive a lui British Telecom pe piață.

**Compania de transport aerian
British Airways**

O trăsătură particulară a privatizării acestei companii a fost durata lungă de timp ce s-a scurs între anunțarea vânzării în 1979 și îndeplinirea efectivă a acesteia în 1987.

Surprinzător în acest caz este că amânarea intervenției a avut urmări pozitive. A fost stabilită din timp conducerea care va pregăti și efectua vânzarea companiei, iar guvernul a ținut activitatea firmei sub control în această perioadă. În intervalul de timp scurs între anunțarea și vânzarea efectivă, British Airways și-a redus forța de muncă de la 57.000 de angajați în 1979 la 37.000 în 1984.

După vânzare, British Airways a fuzionat cu British Caledonia, fapt irealizabil dacă ar fi rămas în proprietate publică. Această unire a fost un succes pentru cele două companii, mărindu-și puterea de control asupra pieței, dar în același timp fiind probabilă o creștere a costului pentru consumatori. În timp însă, această putere a scăzut, pe măsură ce noi concurenți au intrat pe piață și ca urmare a privatizării.

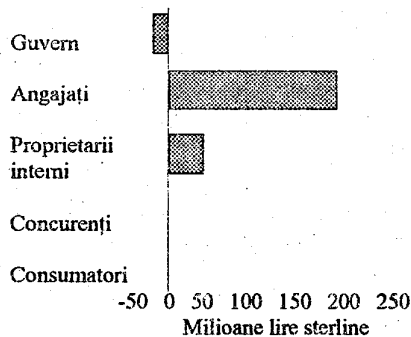

Din grafic rezultă o pierdere moderată pentru consumatori, de asemenea și pentru concurenți, dar această concluzie este într-o oarecare măsură falsă căci include și firma British Caledonia, care a fuzionat ulterior cu British Airways. Efectul major i-a constituit realizarea unui câștig substanțial de către cumpărători și guvern.

Compania Holding National Freight

Firma își desfășoară activitatea într-o ramură a industriei unde concurența este puternică și anume în domeniul mașinilor de transport. Este un exemplu de succes în urma

privatizării prin cumpărarea întreprinderii de către proprii angajați. Această soluție, a angajaților deveniți coproprietari s-a dovedit în acest caz a fi și în avantajul companiei ca urmare a creșterii productivității și al lucrătorilor datorită surplusului de capital obținut și al dividendelor. Pentru angajații care au cumpărat acțiuni, acest surplus a ajuns la 10.000% și chiar mai mult în 6-7 ani. În 1982 acțiunile au fost cumpărate cu 500 lire sterline, ajungând să valoreze 50.000 lire sterline în 1989.

Deoarece National Freight acționează într-o ramură de activitate competitivă, nu a mai fost măsurat impactul privatizării asupra consumatorilor și concurenței. În urma vânzării, cei care au câștigat cel mai mult au fost acționarii. O mică pierdere a înregistrat-o guvernul, deoarece valoarea activelor la vremea când a avut loc vânzarea a fost excedențiară prețului de vânzare.

Din analiza acestor cazuri se observă că rezultatele privatizării au fost oarecum amplificate față de alte situații similare, datorită faptului că în acea perioadă țara se afla într-un proces de ieșire din criză, astfel că întreprinderile ar fi înregistrat oricum unele efecte pozitive.

În toate cazurile studiate, cei mai avantajăți în urma privatizării au fost cumpărătorii. Într-o mai mică măsură și guvernul a înregistrat unele surplusuri. Dintre toți, angajații companiilor au câștigat cel mai mult, în primul rând datorită faptului că au putut cumpăra acțiuni ale companiilor la care lu-

crau la prețuri mai scăzute și deoarece aceia care au renunțat să cumpere acțiuni au primit recompense generoase pentru decizia lor.

Cazurile analizate se încadrează într-un spectru larg al fenomenului economic, de la monopolul natural al lui British Telecom, la statutul de oligopol pe piața internă al lui British Airways, dar care este nevoită să facă față concurenței pe piețele internaționale și National Freight care activează pe piața internă competitivă.

La prima vedere, privatizarea lui National Freight trebuia să dea rezultate bune căci nu existau probleme care să-i afecteze capacitatea de influențare a pieței. Totuși, acesta este singurul caz din cele analizate în care guvernul a fost în pierdere. Față de această situație, Ministerul de Finanțe a reacționat, căutând să-și ia toate măsurile ca această metodă de privatizare să nu se realizeze cu pierderi din partea statului. Într-un caz similar, la privatizarea lui British Technology Group, costurile în urma angajării de experți și avocați au ajuns în final să reprezinte jumătate din prețul de vânzare.

În ceea ce privește monopolurile naturale, rolul cel mai important și delicat în același timp îl are regimul de reglementare. În Marea Britanie acesta are o aplicabilitate mai largă, nefiind o măsură singulară numai pentru British Telecom. Atunci când compania British Gaz a fost vândută, era singurul distribuitor pe piața internă. Abia pe parcurs, în următorii ani, a trebuit să facă față concurenței nou apărută. De asemenea și companiile de distribuție a apei sunt monopoluri în zonele pe care le deservește, în aceeași situație aflându-se și unitățile din sistemul de distribuție a energiei electrice. Toate acestea sunt monopoluri naturale, fiind supuse unui regim de supraveghere din partea statului.

Nu trebuie subestimată dificultatea de reconciliere a intereselor opuse ce apar în urma aplicării unui regim de reglementare. Pe de o parte obiectivele urmărite de consumatori și economiști au în vedere bunăstarea socială, solicitând ca prețurile să fie menținute la niveluri competitive, eficiente. În schimb, potențialii investitori au nevoie de garanții că

vor putea dispune de profiturile de pe urma investițiilor efectuate și că vor putea obține un profit destul de mare ca să contrabalanseze investițiile mai puțin rentabile.

Această stare conflictuală poate fi rezolvată pe mai multe căi. Sistemul american de reglementare, "cost-plus" are avantajul că le garantează investitorilor un câștig rezonabil, indiferent de natura investiției. Problema care apare în acest caz este că sistemul "cost-plus" îi încurajează să facă investiții în exces și să nu mai fie stimulați în reducerea costurilor. Inovația adusă de Marea Britanie în acest domeniu a fost reglementarea pe baza unei formule, adică indicele prețului cu amănuntul minus factorul de eficiență x , cu bune efecte stimulative pentru investitori, dacă erau convingeți că factorul x era ales în mod corect. Teama celor care își asumă riscul de a face investiții scumpe și de durată este că odată ce au restructurat o anumită activitate industrială și au introdus tehnologia

nouă, organul decizional de stat poate să mărească factorul de eficiență x , acaparându-le astfel profiturile. Aici este și punctul critic al programului de privatizare britanic și anume măsura în care guvernul a reușit să răspândească sentimentul credibilității, să convingă potențialii investitori că procesul de reglementare este independent și funcționează corect.

Eșecul cel mai semnificativ înregistrat în procesul privatizării în Marea Britanie îl reprezintă lipsa de concurență în unele din ramurile economiei supuse acestei metode. În cazul monopolurilor naturale, încurajarea competiției va duce la o creștere substanțială a costurilor totale. În aceste condiții pentru obținerea unor beneficii din creșterea concurenței este necesară o echilibrare a extra-costurilor rezultate din investițiile duplicate, aceasta rămânând o problemă de rezolvat pentru factorii decizionali din Marea Britanie.